

SINTEZA KAT. AKCIJE I KAT. POKRETA

Opaska uredništva: Ovaj načelni članak napisan je kao uvod za drugi, koji će nam opisati Kat. Akciju i Kat. Pokret u katoličkoj Belgiji.

PRIJE enciklike »Ubi Arcano« postojali su u raznim zemljama jedinstveni lajički katolički pokreti, koji su išli za obnovom ljudskoga društva u Kristu i obuhvaćali u svojem programu i religiozno-kulturni i gospodarsko-politički dio te obnove, dakle obnovu vremenitih interesa na temelju vječnih.

Taj je pokret nastao kao reakcija na činjenicu, da su lajici najprije zapustili vječne interese, iznevjerili se Kristu u svojemu privatnom životu, a onda gradili i javni život na negativnom temelju, bez Boga. Razvijali su znanost bez Boga, i prema načelima te lažne znanosti uređivali javni život. Posljedica je bila sve veća razvratnost javnoga socijalnog i državnog poretka.

Da se javni život čovječanstva spase od propasti i povrati svojemu jedinom realnom temelju, Kristu, okupili su se Kristu vjerni lajici, da javni život natrag osvoje za Krista i urede ga prema Kristovim načelima. Dakle je prvotna svrha tih pokreta bila spasti samo javni život pobijajući u jednu ruku njegove naopake znanstvene temelje i braneći apologetskim načinom vjerska načela u tom pogledu, a u drugu ruku nastojeći pozitivno utjecati na popravak javnih prilika pomoću organizacije. Privatni je pak život bio privatna stvar. Uzimalo se kao samo po sebi razumljivo, da će oni, koji brane vjerske interese u javnom, biti za njih zauzeti i u svojem privatnom životu.

No jer se sve više opažalo, da i mi sami gradimo na labavim temeljima, ako ističemo samo načela, a ne brinemo se i za privatni život po tim načelima, počeo se sve više isticati religiozni pokret. Ljudi su uviđali, da na koncu konca sve puno više ovisi o milosti negoli o našem nastojanju, pa se počela sve više isticati potreba molitve i duhovnog života. Provodila se dakle ujedno i religiozno-moralna akcija.

No time se presizalo u isključivo crkveno područje. Jedino je Crkvi predana od Boga misija religiozno-moralno uzgajati narod. A budući da se kultura ne da odijeliti od vjere, nego sačinjava s njom jedan jedinstveni svjetovni nazor, u isključivu misiju Crkve ide nesamo religiozni, nego i religiozno-kulturni pokret. Nemoć je dakle lajički religiozno-kulturni pokret mimo Crkve. Taj ide u direktnu kompetenciju crkvene vlasti.

To je razlog, zašto je danas religiozno-kulturni lajički pokret odijeljen od gospodarsko-političkog i podvrgnut crkvenoj vlasti u Kat. Akciji. Kat. je Akcija prema tomu sastavni dio hijerarhijskog, crkvenog apostolata. Pored nje i izvan nje postoji Kat. Pokret, kojemu je jedina svrha obnoviti javni život po vjerskim načelima. Zato ga mi u ovom članku pišemo velikim slovima jednako kao i Kat. Akciju za razliku od dosadašnjega jedinstvenog religiozno-kulturno-socijalno-političkog kat. pokreta.

No budući da se javni život ne da posve odijeliti od privatnoga vjerskog života, te jer je, ukoliko se ne da od njega odijeliti, moguća među njima sinteza, to ćemo ovu sintezu pokušati podati u ovom članku. To i jest uostalom razlog, što su dosad postojali gotovo posvuda jedinstveni kat. pokreti.

Podjela kat. pokreta na Kat. Akciju i na Kat. Pokret.

Dosadašnji su jedinstveni kat. pokreti bili samostalna lajička organizacija. Na njih je Crkva imala samo indirektnu utjecaj, t. j. bila je sudac u stvarima vjere i morala. Sama pak religiozno-kulturno-socijalno-politička akcija tih pokreta bila je autonoma. Činjenica pak, da su se u te lajičke pokrete okupljali i svećenici, ne kao službeni reprezentanti Crkve, kojoj bi u religiozno-kulturnoj akciji pripadalo vodstvo, nego kao s lajicima ravnopravni članovi, bila je kritična. Prijetila je dvostruka pogibelj: Prvo, da ti pokreti postanu crkva u Crkvi, u kojoj će lajici voditi glavnu riječ, a svećenici služiti samo kao sredstvo, te svojom teološkom spremom omogućiti svestrani uspjeh, Drugo, da se svećenici, okupljeni ovako s lajicima u zajedničkom pokretu, koji je bio izvan njihove kantske misije, previše niveliraju s lajicima i u čisto lajičkim interesima, da se više osjećaju jedno s lajičkim pokretom, nego s Crkvom, koje su službenici. Dakle pogibelj za njihov svećenički duh.

Time, što se Kat Akcija kao čisto religiozno-kulturni pokret izlučila iz jedinstvenog kat. pokreta i direktno podvrgla crkvenom auktoritetu, ta je pogibelj uklonjena. Sad postoje dva paralelna pokreta: Kat. Akcija kao čisto hijerarhijski uređen lajički apostolat, i prema tomu pod direktnim vodstvom Crkve, i Kat. Pokret, koji kao čista lajička organizacija stoji izvan crkvene hijerarhije, i njoj je tek indirektno podložan. Kat. Pokret je dakle ostao u istom odnosu prema Crkvi, kao prije jedinstveni kat. pokret; Crkvi pripada u njemu jedino sud u stvarima vjere i morala, kao organizacija je pak posve autonoman.

Kat. je Akcija dakle hijerarhijski apostolat lajika. To znači, da Crkvi pripada u njoj nesamo sud u stvarima vjere i morala, nego se i akcija tog pokreta mora razvijati prema direktivama Crkve. Kat. je Akcija čisto u službi Crkve, kao i njezini svećenici. I lajici su ovdje svećenici, samo ne po staležu, nego jedino po

duhu i interesima. Oni rade za iste ciljeve i u istom duhu, u kojem i Crkva. A to nesamo u sporazumu s Crkvom, nego pod njezinim direktnim vodstvom. Odatle slijedi, da je u njoj svećenik službeni predstavnik Crkve, i da njemu prema tomu ovdje pripada isto pravo, koje i Crkvi, koja ga je tamo postavila. Naime, nesamo sud u stvarima vjere i morala, nego direktno vodstvo organizacije i njezine akcije. Lajici imaju da rade prema njegovim direktivama, oni su njegovi pomagači u crkv. apostolatu. Praktički se pak to ima provesti tako, da se lajicima dade sloboda inicijative, iz pedagoških i psihologijskih razloga, a i jer je to na koncu konca pokret lajika. Ali jer je pokret lajika pod vodstvom Crkve, može da ta inicijativa bude samo u ovisnosti prema crkvenoj hijerarhiji, dakle poslušna!

I u Kat. Akciji postoji dakle nivelacija između lajika i svećenika, jedino s tom razlikom, da se svećenici ne spuštaju na lajički, nego se lajici podižu na svećenički niveau. Oni su podignuti u neki quasi-hijerarhijski red, i imaju istu kanonsku misiju kao i svećenici. Svećenici su dakle ovdje u svojoj kanonskoj misiji, pa je stoga nemoguće, da dođu s njom u sukob.

Poslije podjele — sinteza.

Kat. Pokret i Kat. Akcija su u istoj međusobnoj relaciji, u kojoj i njihovi ciljevi. Kat. Akcija ide direktno za moralno-religiozno-kulturnom odgojom svojih članova, a time indirektno pomaže Kat. Pokretu dajući mu izgrađene pojedince, bez kojih on ne može uspjeti. Kat. pak Pokret direktno nastoji oko vremenitih dobara, a time ujedno indirektno pomaže Kat. Akciji stvarajući vanjske uvjete, u kojima se misija Kat. Akcije i kat. Crkve uopće može povoljno razvijati. Odatle slijedi, da Kat. Pokret i Kat. Akcija moraju raditi u međusobnoj slozi i sporazumu. U konačnom stadiju razvitka njihov međusobni odnos nije ništa drugo, nego tijesna saradnja Crkve i države na vremenito i vječno dobro građana po načelima, koja je kat. Crkva vazda u tom pogledu učila.

Ipak taj njihov međusobni odnos nije jednak s obje strane. Uspjeh naime Kat. Akcije ne ovisi toliko o uspjehu Kat. Pokreta, kao obratno. Evo zašto: Vremenito blagostanje ovisi direktno i potpuno o provedbi vječnik ideala u život, to je unutrašnji uvjet za njegov uspjeh, njegova forma, da tako kažemo. Dakle ga bez tog uvjeta uopće ne može biti. To vidimo na današnjim socijalnim prilikama, koje se grade bez Boga. Vremenito pak blagostanje je samo izvanjski uvjet vječnog blagostanja građana, koji mu tek indirektno služi, i to nepotpuno i samo per se t. j. obično, dok iznutra, bitno i direktno ovisi vječna sreća jedino o milosti. Ako su naime vanjske prilike sredene, i akša je pastorizacija, dakle izvanjska milost. Tako-

der, kad je pojedinac izvana smiren, lakše mu je slušati i slijediti glas unutrašnje milosti. Sređene su dakle prilike izvanjski uvjet za djelovanje milosti i to nepotpun, jer samo olakšavaju djelovanje milosti, a ne omogućuju ga naprosto; dakle milost o njima ne ovisi »simpliciter«, nego samo »secundum quid«, da se izrazimo stručnom skolastičkom terminologijom. I ovo tek »per se« i ceteris paribus, t. j., ako je milost jednaka u sređenim i nesređenim prilikama, lakše će djelovati u sređenima. »Per accidens« (katkad) pak može biti milost jača u nesređenim prilikama, jer Bog o njima ne ovisi. On je slobodan dati svoju milost komu hoće, i kad hoće, i koliko hoće. Pa uistinu, kad su vremena teža, onda je redovito i milost jača.

Time nije rečeno, da je sam Kat. Pokret direktno ovisan o Kat. Akciji, nego samo njegov uspjeh. A preko uspjeha, dakle indirektno, i sam Kat. Pokret. Dok je nesamo sama Kat. Akcija, nego i njezin uspjeh tek indirektno i nepotpuno ovisan o Kat. Pokretu.

Stoga se Kat. Akcija ne mora nimalo bojati za svoj uspjeh, ako je Kat. Pokret posve onemogućen, kao n. pr. u Italiji. Makar i ne bilo formalnoga Kat. Pokreta, odgojen će ga katolik svuda s uspjehom provoditi, gdje god bude uposlen u javnom životu, osobito ako je i stručno spreman. Crkva je u prvo vrijeme i kristijanizirala javni život na ovaj način, bez organizovanog Kat. Pokreta. Pomalo je tek promijenila socijalne prilike preko svojih odgojenih članova. Ali per se (redovno) je ipak lakše postići tu svrhu s organiziranim silama, nego s neorganiziranima. To baš i jest razlog, što se i sama odgojna kat. akcija lajika pod vodstvom Crkve provodi organizirano u Kat. Akciji, dok je u prvo vrijeme kršćanstva ista kat. akcija bila neorganizirana. Ne moramo se dakle bojati za svoj uspjeh, sve kad bi i sama organizovana kat. akcija (Kat. Akcija) bila nemoguća. Ostaje još uvijek organizovana kat. Crkva, koje paklena vrata ne će nadvladati, nego će pomladena, ojačana borbom, nadživjeti sve peripetije, kojima danas prolazi čovječanstvo, kao negda poslije seobe naroda. Uistinu je kat. Crkva danas bolje pripravljena za borbu nego ikada. Dogma se je stabilizirala, crkvena disciplina učvrstila. Nema dakle više borbe s nutarnjim, pa se može svom snagom baciti u borbu s vanjskim neprijateljima. Ako je nijesu paklena vrata nadvladala u druga teža vremena, kad nije bila u sebi tako jedinstvena, još će je manje svladati danas.

Od Kat. Pokreta odijeljena i od njega neovisna Kat. Akcija puno bolje služi njegovim ciljevima, nego je služila prije u jedinstvenom kat. pokretu. Ako igdje, a ono je kod samoodgoje i priprave za apostolat, bilo direktni — u Kat. Akciji, bilo indirektni — u Kat. Pokretu, potrebna potpuna koncentracija samo na to — neke vrsti novicijat. Bez toga se nikad ne postizava potpun uspjeh. Premda dakle sama Kat. Akcija mora da radi u sporazumu s Kat. Pokretom, ipak njezini članovi nemaju nikakvih kon-

kretnih odnosa s Kat. Pokretom. Svako miješanje s javnim životom bilo bi po njihovu odgoju štetno. Kad se pak odgoje, onda mogu prelaziti u Kat. Pokret. Zato se i odgajaju u Kat. Akciji. Ali oni, koji tamo pređu, nijesu više aktivni članovi Kat. Akcije, prema crkv. direktivama, jer bi odatle mogao slijediti direktni utjecaj Kat. Pokreta na Kat. Akciju, što bi bilo štetno za odgoju mladih članova, a i za sam čisti duh Kat. Akcije kao natprirodnog crkvenog apostolata. Povezali bi se nekompetentno vremeniti i vječni interesi. To je i bila često pogreška jedinstvenih kat. pokreta po raznim zemljama.¹

Ko će pak od članova Kat. Akcije preći u Kat. Pokret, to bi imala da odlučuje sama Kat. Akcija, da se tamo ne upliću neodgojeni karijeristi. Za taj se posao traže baš najizgrađeniji i najpouzdaniji karakteri, koji ne traže sebe, nego samo slavu Božju. Drukčije će dobrom glasu Crkve više škoditi nego koristiti.

Jedinstveni kat. pokret nije mogao toj odgojnoj svrsi dovoljno služiti poradi svoje podijeljenosti na razna područja i prema tomu na više interesa ujedno. To ne znači, da dosadašnji kat. pokreti nijesu dali jakih ličnosti, posve u sebi izgrađenih. Ali ova- kvi su se ljudi samo svojom izvanrednom energijom probili kroz šablonu i pogibelj prevelike eksteriorizacije (rasutosti), pa prema tomu nijesu mogli biti mnogobrojni. A bez velikog broja izgrađenih ličnosti ne osvaja se svijet. Kat. Akcija je međutim institucija za odgoju, pa stoga može po sebi postići u tomu puno veće i temeljitije, a prema tomu i trajnije plodove, s puno manje otpada, premda »per accidens« može gdje-god postići i manje nego dosadašnji kat. pokreti. Ali, ceteris paribus, vazda će postići više.

No Kat. Akcija ne će posvema izvršiti svoje zadaće, ako svojih članova ne odgoji za život, i to nesamo za individualni život po vjerskim načelima, nego i za javni život. To znači, da uzgoj za javni život mora biti direktan. Jer nije dosta vjerski uzgojiti pojedince, a onda ih prepustiti samima sebi, da se u životu snađu, kako bolje znaju. Ne može svako sam naći primjene vjerskih principa na život, nego mu se ta mora podati. I to nesamo općenito, nego treba primijeniti i na konkretne prilike u vlastitoj zemlji. To je tek potpuna odgoja pojedinaca, što je specifička zadaća Kat. Akcije. Ali dakako da to mora ići tek postepeno, po zakonima odgoje. Hoće li pak u praksi razboritost ili taktika diktirati što drugo, to je stvar, koja ne ide u okvir ove čisto načelne sinteze.

Osim odgoje članova, bližnji je cilj Kat. Akcije i direktni apostolat. I to također za vrijeme odgoje, jer »piu vale la pratica, chè la grammatica«. Ali dakako, samo koliko se to može bez štete za odgoju. Poradi odijeljenosti od Kat. Pokreta i kon-

¹ Poredi u tom obziru konkretne smjernice dane češkim katolicima, u »Životu«-u, str. 268. sqq.

centracije na svoju specifičnu zadaću može Kat. Akcija i na ovom polju donijeti većih plodova. Čitava kondenzirana atmosfera, koja ovdje čovjeka okružuje, potiče na veći žar i u nastojanju oko vlastitog posvećenja i u apostolskoj revnosti.

Nova sila.

Premda je Kat. Akcija u svojoj biti postojala i dosad, kao institucija je ipak nešto novo. Lajici, koji se dosada nijesu osobito zanimali čisto crkvenim interesima, nego više stajali po strani, sad su pritegnuti u specifični crkveni apostolat. Dosad je sav taj posao počivao samo na leđima malobrojnih svećenika, a sad se broj svećenika postostručio — t. j. broj od Crkve poslanih radnika u vinogradu Gospodnjem. Lajici su sad apostoli svaki svog milieua, koji oni bolje razumiju, i koji njih bolje razumije, a u koje svećenik danas često nema uopće više pristupa. Avantgarde Crkve, oni, koji najprije izoru zemlju, da može na njoj niknuti sjeme milosti i sv. sakramenata. Preko njih će dakle Crkva moći puno uspješnije vršiti svoju specifičnu misiju nego dosada. Osim toga iz Kat. će se Akcije posve prirodno rekrutirati brojniji svećenički i redovnički naraštaj nego dosada. A to je od vitalne važnosti i za uspjeh same Kat. Akcije.

Još nešto. Poradi svoje odijeljenosti od Kat. Pokreta, dakle od čisto pokrajinskih interesa, a s druge strane zbog užeg sjedinjenja s univerzalnom Crkvom, Kat. Akcija mora biti univerzalnija, jedinstvenija, internacionalnija, negoli regionalni kat. pokreti. Dakle jedna kat. fronta svega svijeta protiv jednoj fronti lajičkog, framazuskog liberalizma i bezbožnog boljševizma.

Kaošto boljševici imaju svoje »udarnike«, bezbožnike, tako kat. Crkva ima za svrhe Kat. Pokreta svoje »udarnike«, — Kat. Akciju. Kaošto su bezbožnici mistici boljševičkog pokreta, tako su članovi Kat. Akcije mistici Kat. Pokreta . . .

Providnost je zaista u Kat. Akciji dala svojoj Crkvi novo oružje u vjekovnoj borbi proti silama pakla. Oružje suvremeno, sasvim prilagođeno potrebama vremena. Istim oružjem, kojim nas protivnici biju, izbijamo im oružje iz ruku. Istim putem, kojim se današnje čovječanstvo otuđilo od Krista, naime preko lajika, istim putem ima da se vrati Kristu — preko lajika.

Kad čovjek ovako zaređa okom po raznim zemljama kat. svijeta, opaža, da se tu podiže zaista nova sila. Neki novi život se javlja, novi polet. Veća sloga, kompaktnost, disciplina, poslušnost, a ujedno, i baš poradi toga, veća inicijativa, požrtvornost, radljivost, snaga. Katolici i sami počinju bivati svjesni svoje snage — a i protivnici. Neki visoki činovnik ministarstva vanjskih poslova u Francuskoj upozoruje čak vladu u jednom članku revije »L'Europe Nouvelle« na pogibelj, koja prijeti već ukorijenjenom i kanoniziranom lajicizmu francuske države od Kat. Akcije, tog »papi-
pinog fašizma«.²

Je li taj njegov strah opravdan? Hoće li ta »pogibelj« ikad postati bliža, stvarna? To je pitanje! Hoće li se prije razliti val poplave s Istoka, nego se stvori taj nasip, koji će jedini spasti vjekovnu civilizaciju Zapada — teško je reći. Nitko ne može biti u tomu prorok. Ali jedno znamo: Božja nam Providnost daje ovo sredstvo u ruke, i to sigurno ne prekasno. Prekasno bi moglo biti samo s naše strane, kad bismo se prekasno odazvali tom pozivu! Uostalom, što bilo da bilo, to sve vodi Bog po svojim nedokučljivim planovima — na Svoju veću slavu. Naš je posao samo da slušamo i radimo, brzo, odlučno, ali i mirno, — a ostalo je Božja briga. Ako tako radimo, sigurno ne će izaći na zlo, nego na bilo koje dobro; a ako ne radimo, moglo bi na zlo! Onda bi bilo kasno kajati se, što nijesmo radili, dok je još bilo vremena.

K. Ferencić D. I.

² Noel Abrieu: »Qu' est — ce que l' »Action Catholique«? un fascisme pontificale.« — »L' Europe Nouvelle«, 24. listopada 1931.